Lop

Lietuvos nacionalinė M.Mažvydo biblioteka

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2000 m. sausio 29 d. Nr. 21 (5)

Saturday supplement January 29, 2000 No. 21 (5)

Žavi penkmečio sukaktis

Bronius Nainys

Penktadienio vakaras. Pensininkui tik drybsoti. Pasaulio lietuvių centre, Lemonte, šeštadienį — koks nors renginys, paroda; sekmadienį — pamaldos, pietūs, koncertas. Tad senam reikia atsipūsti, pasiruošti. Taigi ir drybsau, tingiai vartydamas *Draugą*. Tik staiga vos ne akys iš kaktos — paskutiniame puslapyje žinutė: šį vakarą, pusę devynių, Dailės muziejuje, „Dainavos" ansamblio vyrų okteto koncertas — pirmos jų įrašo juostelės sutiktuvės, o taip pat ir penkmečio sukaktuvės. Ruošia Čikagos Lietuvių jaunimo sąjunga. Vadinasi, ir ji dar gyva, prieš koncertą dar ir užkandį žada. Ir rituosi iš guolio. Ne, į užkandį neisiu — „ką tu ten veiksi, ten tik jaunimui" — bambteli žmona. „Bet koncertas tikrai bus geras, jau ir juostelę nupirkau, paklausyk".

Juostelėje pirmoji daina — net iš vardo negirdėta: „Dabilutėli, dabile" — liaudies žodžiai, Anatolijaus Lapinsko muzika.Iš pradžių skamba keistokai. Stipriau įtempiu ausį — koks puikus skiemenų, net priebalsių, išdainavimas, aiškus kirčiavimas, gražus, išlygintas bendras sąskambis. Po jos — jau girdėtos, lengvesnės: „Ant kalno karklai", „Vaikščiojau", „Gvazdikai", jaudinanti partizaniška „Kur gimta padangė", o toliau — pagal liaudies žodžius Jono Tamulionio „Greitakalbės" — „Virvė virvelė", „Geri vyrai", „Rats ratą vytų". Jas dar ir „greitadainėmis" pavadinčiau, ir žemai lenkiu galvą okteto vadovui Dariui Polikaičiui už nuopelnus: puikiai paruoštas, puikiai atliktas labai įdomus kūrinys. Po jos — juostelėje dar aštuoni, kruopščiai parinkti, meistriškai įdainuoti kūriniai. Juos klausau, grandydamas žilus barzdaplaukius — apsišepojęs į koncertą gi neisi, nors ir penktadienio vakaras. Kelnes skubiai ant kinkų, palaidinukę ant nugaros, o į centrą man tik trys minutės.

Dailiai išsipusčiusius aštuonis vyrus paveju, laiptais besileidžiančius į Dailės muziejų — ten pat, kur prieš penkerius metus jie padainavo mums tris daineles, taip pradėdami savo dainingą, rūpesčiais, vargais, bet ir dideliais džiaugsmais išmargintą, kelionę po šio lietuviams taip mielo meno pasaulį. Jauni vyrai, linksmai nusiteikę, šypsodamiesi, žengia į pėdą nuo klausytojų paaukštintą aikštelę. Vos tik paskutiniam įkopus, vadovo mostas, ir iš naujo suskamba, tik prieš pusvalandį girdėta ta pati „Dabilutėli, dabile". Įsiklausau atidžiau — ar kokios priekabėlės nerasiu? Tik ne aš. Abejoju, ar ką nors rastų ir muzikoje labiau išprusęs klausytojas. Koncerto programoje tos pačios dainos kaip ir juostelėje. Antroje dalyje — dvi angliškos. Jos, sako vadovas, supažindinti klausytojus ir su antrąja kultūra, kuriai mūsų jaunimas irgi nėra abejingas. Labai gerai — taip jis tampa tik turtingesnis, dvasinių vertybių žmogui niekada ne per daug. Šalia manęs sėdinčiam klausytojui Brazeal Dennard „traditional spiritual" „Hush" dvelkia Jesse Jackson. Gal ir taip? Vadovas Darius Polikaitis aiškina, kad ši daina taip pat primena išsivadavimą, buvusių Afrikos amerikiečių padėtį, taigi mums gal irgi nesvetima. Bet M. Bartholomew „traditional chantey" „Shenandoah" man praskambėjo nuostabiai gražiai. Pagal vadovą, joje irgi išreiškiamas mums artimas ilgesys, kažkoks praradimas, taigi ryšys ir su mūsų jausmais. Amerikietiškuose kūriniuose ryški ir šiek tiek kitoks okteto stilius — lyg ir arčiau „pop". Nors, kaip vadovas sako, lietuviškus jis bando laikyti arčiau itališko „Bel Canto", kur gražūs, skambūs, lygūs tonai, žodžiu — švelnus, gražus dainavimas. Nors tai ir labai sunku pasiekti, bet tų tvirtų vyrų balsai daugelyje dainų tokiu švelnumu ir pasižymi. Be to, vadovas pabrėžė, kad didelį dėmesį jis kreipia į balsų derinimą, intonaciją. „Čia Darius yra labai reiklus, vis daugiau ir daugiau iš mūsų išsunkia", — pastebi brolis Audrius. Dėl to šis oktetas ir skiriasi nuo kitų.

Prie koncerto derinosi vykęs humoristinis žodinis intarpas, nuotaikingai rišęs dainininkus su klausytojais. Taip pat koncerto eigoje Marius Polikaitis — vienintelis baritonas — klausytojus įdomiai supažindino su okteto nariais: Darius Polikaitis (vadovas) ir Kąstytis Šoliūnas — pirmi tenorai; Audrius Polikaitis ir Marius Tijūnėlis — antri tenorai. Tadas Stropus ir Liudas Landsbergis — bosai. Taigi tik septyni, tačiau Marius pavadinimą teisino prie piano sėdinčiu akompaniatorium Vidu Neverausku, paaiškindmas, kad dar praėjusiais metais buvo aštuoni dainininkai, bet tarnybos reikalai nebeleido toliau oktete dainuoti Arui Norvilai — vienai dainai jis visgi buvo iš to „archyvo" iškviestas. Tikiu — reikalai pagerės ir Aras sugrįš. „Kaip jūs iš viso išsilaikote drauge — tarnybos, su jomis surištos kelionės, studijos, o pačiam dar ir visas 'Dainavos' ansamblis, vaikų choras, darbas duonai, taip pat ir šeima?" — klausiu vadovą Darių. „Labai gerą žmoną turiu", — atsako šis malonus, draugiškas ir šiltas žmogus, atrodo, niekada neprarandąs nei geros nuotaikos, nei šaltų nervų. Taip pat apie marčią kalbėjo ir jo mama, per koncertą su savo vyru sėdėjusi šalia manęs, kai po koncerto pro šalį praeidamas kitas sūnus — Audrius šypsodamasis padovanojo jai scenoje užtarnautą gėlę. Irena ir Juozas Polikaičiai tikrai turi kuo didžiuotis: trys puikūs sūnūs ir dukra Rima (šiuo laiku ji Urugvajuje darbuojasi Pietų Amerikos jaunimo stovykloje), visi mokslus baigę profesionalai, muzikalūs, dainuoja, groja, visi gražiai taisyklingai, be jokio akcento kalba lietuviškai, uoliai dalyvauja lietuviškoje veikloje. Pavyzdinga lietuviška šeima — atpildas tėvams už daugelio metų sunkų darbą ir neįkainuojama dovana lietuvių tautai.

Išsilaikymas drauge yra nelengvas, tačiau visi okteto dalyviai supranta jo svarbą, šiltą visuomenės atsiliepimą, taip pat ir šeimose įsijaustą pareigą lietuvybei, meilę tautos kultūrai, ypač dainai. Dėl to kiekvienas dalyvis ką nors aukoja, kokia nors dalis jo gyvenimo nukenčia. „Už mane žmona dažnai ir žolę nupjauna", — nuodėmingai prisipažįsta okteto vadovas. O darbas su vaikais gal priaugins ir oktetui pakaitalų. „Juk anksčiau kažkas ir mus taip mokė", — priduria.

Koncerto klausėsi, deja, ne daugiau kaip 70 žmonių, nors įėjimo mokestis buvo tik auka. Bet atsilankiusieji po tokio šaunaus vakaro skirstytis neskubėjo: kalbėjosi, vaišinosi Jaunimo sąjungos paruoštais užkandžiais, pirko įrašus, kurių bent tūkstantį reikia parduoti vien tik jų pagaminimo išlaidoms apmokėti. „Dešimt tūkstančių dolerių kainavo jų išleidimas", — sakė Darius ir Audrius Polikaičiai sekmadienio vakare, kai susitikom pasikalbėti apie visą jų penkerių metų veiklą.

O ji prasidėjo labai kukliai, nors daug žmonių, daug metų, daug kalbėjo apie tokio nedidelio, populiaraus ir, svarbiausia, „pigaus keliauti" dainos vieneto reikalingumą. Vieną dieną tame pačiame centre du jauni, balsingi vyrai — Kastytis Šoliūnas ir Liudas Landsbergis sutiko Darių Polikaitį ir papraše juos ir dar tris jų draugus pamokyti dainuoti, nes jiems reikėjo atlikti kažkokią programą. Darius pasiūlė pridėti dar du savo brolius ir sudaryti aštuonis. Jie išmoko „Vaikščiojau", „Arą" ir 1999 spalio kažkurią dieną PLC, tame pačiame Dailės muziejuje, nuo tos pačios pakylos jas mums gražiai padainavo, nusiteikę savo karjerą taip ir pabaigti.

Bet, va, taip neišėjo. Pirmą pasirodymą išklausę arba iš kitų apie jį girdėję, žmonės pradėjo kviesti juos trumpiems proginiams pasirodymams, daugiausia kaip priedą prie kitų ruošiamų PL programų: PL centre prie virtinukų pietų, padainuoti pokyliuose, Čikagos jaunimo centre, „Seklyčioje" — gal tris keturis kartus per metus. Todėl reikėjo išmokti daugiau dainų, ir taip „prisigamino" jų iki viso koncerto, kurį pirmieji išgirdo Floridos lietuviai. Paskui koncertuota buvo Čikagoje, Clevelande, Detroite, New York, Vašingtone. Iš viso buvo atlikti šeši koncertai. Repertuare — apie trisdešimt dainų, keletas giesmių. Jis įvairus: harmonizuotos liaudies dainos, šiuolaikiniai kūriniai iš Lietuvos, partizanų dainos, net ir populiarios estradinės dainos. Tačiau vadovas mano, kad repertuaras jau „paseno". Būsimuose pasirodymuose bei koncertuose nebenorėtų kartoti į juostelę įrašytų dainų, todėl nuo Naujųjų metų pradėjo ruošti naują repertuarą. „Tačiau koks jis bus, dar negaliu pasakyti, — sako Darius — Ieškome jam šaltinių, naujų leidinių iš Lietuvos, naujų ryšių su Lietuvos kompozitoriais, kitų panašių vienetų įrašų, klausomės naujos muzikos". „Be abejo, bus pora ir amerikietiškų kūrinėlių, — pastebi Audrius, — juk mes esame visgi dviejų kultūrų žmonės, jų yra ir tarp mūsų klausytojų. Be to, įdomu ir kūrinius, jų turinį, muziknę dvasią, sandarą palyginti, nes yra daug panašumų. Ir amerikiečiai už savo laisvę kovojo".

Pabaigoje pakalbame dar ir apie piniginius reikalus. Jų užnugaris ir kartu laimė — „Dainavos" ansamblis. Jo lėšomis ir įrašai išleisti. Dabar okteto nariai stengiasi juosteles pardavinėti ir bent dalį pinigų grąžinti. Žmonės jas perka. Oktetas garsėja, daugiau kvietimų koncertuoti ateina iš kitur: kovo 19 d. koncertuos Los Angeles, balandžio pabaigoje Clevelande. Neprieštarautų ir Lietuvoje pasirodyti. Ir tikriausiai klausytojų nenuviltų. O Lietuva jiems rūpi. „Tėte, turbūt netikėjai, kad JAV gimę, augę, brendę tavo vaikai taip noriai vyktų į Lietuvą ir taip mielai, nuoširdžiai, draugiškai bendrautų su giminėmis, su kitais jos žmonėmis", — vienoje tokioje draugijoje Vilniuje priminė Darius.

„Sunkiai", — atsiliepė, daug pastangų tai krypčiai kartu su žmona Irena skyręs ir dabar jomis besidžiaugiantis, šeimos tėvas Juozas Polikaitis.

„Kol kas ir aš sunkiai, tačiau manau, kad ir mano vaikai taip darys", — viltingai mąsto Polikaičių sūnus, okteto vadovas Darius. Ir tai jau pakankama priežastis Lietuvių fondui jų koncertinę kelionę į Lietuvą apmokėti.

„Dainavos" ansmblio vyrų oktetas, išleidęs pirmąjį savo dainų įrašą. Iš kairės: Tadas Stropus, Aras Norvilas, Audrius Polikaitis, Marius Tijūnėlis, Liudas Landsbergis, vadovas muz. Darius Polikaitis, Marius Polikaitis, Kastytis Šoliūnas. Nuotr. Rimos Polikaitytės

---

Žinant „Dainavos" ansamblio vyrų okteto populiarumą ir jo vadovo Dariaus Polikaičio talentą, nereikia stebėtis, kad pirmieji muzikiniai okteto įrašai — kompaktinis diskas ir kasetė — susilaukė tiek dėmesio, yra perkami ir jaunimo, ir vyresniųjų. Įrašai parduodami įvairių lietuviškų telkinių dovaninių prekių parduotuvėse, taip pat *Draugo* knygynėlyje Čikagoje, o kas kitur negalėtų rasti, prašomi kreiptis šiuo adresu: L.M.K. Dainava, P.O. Box 315, Lemonte, IL 60439 (CD kaina 15 dol., kasetė 10 dol., persiuntimas nemokamas).

Muz. Darius Polikaitis

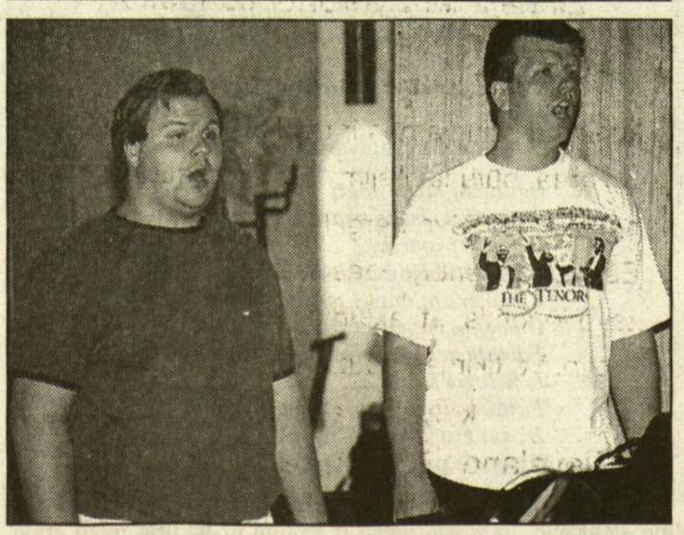

Kastytis Šoliūnas, Audrius Polikaitis.

Repeticijos įkarštyje — „Dainavos" ansamblio vyrų okteto nariai (iš kairės): Audrius Polikaitis, Marius Tijūnėlis, Marius Polikaitis.

Aras Norvilas, Liudas Landsbergis, Tadas Stropus.

Janinos Degutytės Lietuva

Dr. Raminta Pemkutė-Mastienė

Poetė Janina Degutytė gimė 1928 m. liepos 6 d. Kaune, Nemuno pakrantėje, o namo gale augo aukštas klevas.

Aš kadais atėjau liepoj į šitą žemę —
Kasvakar netekti saulės ir kasryt susitikti su aušra.
Aš atėjau aiškiaregės akim aprėpti pasaulį
Ir slinkti apgraibom kaip aklai, atsidaužiant į akmenio sienas.

Kad pagirdytų ledu ir ugnim neišsenkantis miško šaltinis.
Kad pagirdytų iš molinioąsočio tėviškės pienas.
Atėjau ieškot ir ilgėtis. Ieškot ir ilgėtis.
Šimtą kartų paklysti ir vėl atrasti save.
Ir įbrukt į saują kažkam nejučiom šilumos kąsnelį kaip duoną.

„Tėvas — statybos technikas — nuolat važinėjo po kaimus. Vasarą kartais ir mane pasiimdavo. Taip ir keliaudavom trise — mes abu ir didelis protingas šuo", — rašo savo autobiografijoj (*Tarybų Lietuvos rašytojai,* Vilnius, 1977).

Okupacijos viena po kitos su visomis baisybėmis, karas su savo pasekmėmis užklupo ją pačioje jaunystėj. „Aš gyvenau savo pasaulyje su žolėm ir medžiais, su paukščiais ir akmenimis. Visi jie buvo labai geri, vienas kitą mylėjo ir mane gindavo nuo viso pikto. Paskui aš ilgai nenorėjau sutikti su tuo faktu, kad žmogaus ranka gali būti sunkesnė už akmenį" (*Tarybų Lietuvos rašytojai,* Vilnius, 1967).

Svetimų lėktuvų ūžimas ir spiegia sirenos...
Svetimų uniformų šešėliai prie klevo, prie klevo!..
Ir juodais apvadais telegramos... ir karstas ne vienas.
Ir gaisrai kažkieno akyse per ilgas naktis žioravo...

Pačioje jaunystėje neteko savo globėjų: tėvo (1942 m.) ir senelės (1946 m.). „Paskui mane gelbėjo knygos. Ir — labai anksti — muzika. Pirmiausia atėjo Beethovenas. Aš irgi norėjau būti tokia laisva ir stipri, kaip jis".

Pati užsidirbdama pragyvenimą, baigė gimnaziją (1948 m.) ir Vilniaus universitete lituanistiką (1955 m.). Liga studijų metais. Šitas jaunystės palikimas, dvasiniai smūgiai, paliko neišdildomas pėdas jos kūrybos keliui.

Nenuostabu, kad jos kūrybos spalvos yra tamsios: juoda, violetinė, mėlyna, raudona. Tik kontūrams išryškinti vartoja geltoną rugių bei lango šviesos spalvą. Kažkas panašu į Rembrandt paveikslus.

Jos žodis trumpas, tarsi Čiurlionio paveikslas, kietas, tarsi Sibelijaus „Finlandija", dramatiškas, lyg Beethoveno simfonija.

Degutytės eilėdara laisva. Ji nedaug tekreipia dėmesio į ritmą ir rimą. Metaforos, simboliai ir alegorijos — dažnai jos naudojamos priemonės. Bet gal labiausiai krenta į akis nutylėjimai, „burnos užčiaupimas". Tarsi mokytoja „užveda ant kelio", o patį uždavinio sprendimą palieka mokiniui, skaitytojui. Klausytis Degutytės yra sunku. Jos kūrybą reikia skaityti, turėti galimybę užsidengti akis ir galvoti, kokia turėtų būti eilėraščio atomazga. O ta atomazga dažniausiai yra liūdna, netinkanti išsiblaškiusiai auditorijai. Bet tuo pačiu Degutytė pasidaro artima vienatvėje, specifinė kiekvienam atskirai.

Kažin ar Degutytė apskritai yra rašiusi proginių, užsakytų eilėraščių. Ji kuria, žiūrėdama į nakties tamsą, o ne į kaukes, transparantus, vėliavas, penkmečius, konstitucijas, traktorius. Jos dažnai vartojama raudona spalva yra kraujas gyslose ir persunktoje žemėje.

Degutytė rašyti pradėjo (sau), būdama vidurinėj mokykloj. Vieną pirmųjų eilėraščių pavadino „Tau, tėvyne". Lietuvos pradus užtinkame beveik kiekviename jos eilėrašty. Jai ir Graikija lietuviška, ir Achilas lietuvis; dangaus skiautelė — tėvynė, ūkana — sava.

Trumpai apžvelgusi priežastis, kodėl Degutytė rašo šitaip, o ne kitaip, mėginsiu sustoti prie poros eilėraščių, kuriuos papildysiu kitais jos kūrybos duomenimis. Tai yra neatsargi analizė, nes subjektyvi. Stengsiuos analizuoti ne formą, bet mintį, atsimušančią vienos skaitytojos dvasiniame veidrodyje.

Lietuva karalių delne

Visas eilėraščių ciklas skirtas Čiurlioniui. Gal jie vieni pačių šviesiausių spalvų Degutytės kūryboj. „Palinko karaliai prie saulės židinio. ...Viržiai rausvi ir pienuoti berželiai. Žuvys ir žvaigždės upių dugne... O mano kraštas — šaltinių raštas, o mano kraštas — saulės legendoj...". Lietuva šviesi, bet... tik legendoje. Kas tie karaliai? Gal pirkliai, ne mirą, apsaugą ir meilę nešantys, bet tykantis smurtu pasigrobti tą mažą gintaro kraštą. Poetė grįžta prie karalių temos ir vėliau, ne į Čiurlionio paveikslą žiūrėdama.

Karaliau, atleisk savo vergei ir maištininkei,
nuolankiai neklaužadai, tyliai ir nenutylančiai.
Tavo budeliams galvą nulenksiu,
bet ginklo neatiduosiu.
Tavo narvas toks pat nepalaužiamas,
kaip mano laisvė.

Lietuva — riekelė duonos

Duona — gyvybės šaltinis, ji — tiesa, ji — meilė. Prie jos priglunda geros nuvargusios rankos. Degutytė vis grįžta prie duonos. Prisiminimai, praeitis glaudžiai surišta su ja, ta rupia savo žemės duona.

Savo rankom
Aš iškepiau juodą duoną
Iš baltų rugių,
Iš baltų rugių to lauko,
Kur miega tavo tėvas
Ir tavo senelis...
Jei tu pavargęs ir alkanas,
Ji pasodins tave ir sutvirtins.

Jei tave beginklį užpuls —
Tepavirs tavo rankoj ji — akmeniu!

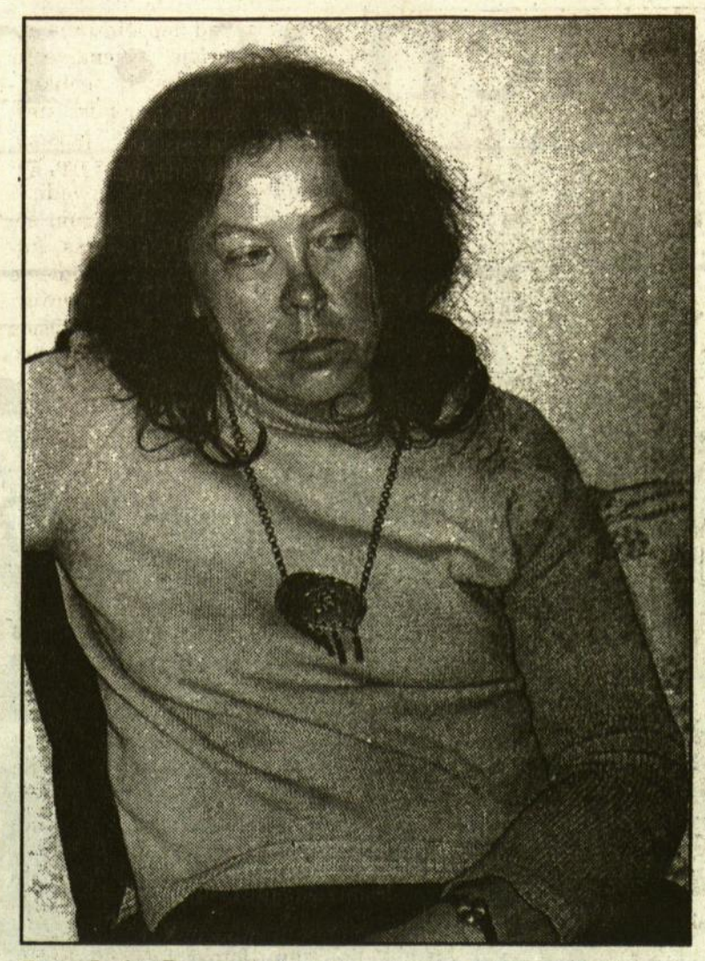

Poetė Janina Degutytė.

Bet ir žemė, lyg duona, nepakeičiama. Ji gyvybės šulinys, motina, pastogė. „Mes — tavo sielvartas ir džiaugsmas, mes — tavo gėda ir garbė". „Tu — žeme šventoji mūsų! Tu — mūsų duona rupioji!"

Lietuva — mažas lopinėlis

Degutytė nesiblaško po platų pasaulį. Ji prigludusi prie savo mažo tėviškės lopinėlio. Viskas, kas aplink, yra jos pažįstama, rankom paliesta, širdim ir ašarom paglostyta. Net Niobės, Edipas ar Orfėjas, atrodo, lyg iš jos kaimo, dainuoja lietuviškąją Solveigą. Toj „mažiausioj žemės kertėj... skamba... nuo džiaugsmo lig sielvarto — žmogaus širdis".

Ji praeina, net nepastebėdama, ir mirtinus debesis, ir nuodytus vandenis, ieškodama tėviškės mažo upokšnio, ražienų, rugių, dvelkiančių „... būsimo ryto pastoge ir suvargusiom protėvių rankom..."

...Ir dideliam pasaulį, kur pažerta žėrinčių didmiesčių
ir tylių, pamiškėm prigludusių sodžių,
aš ieškau savo namų, žiūrėdama pro kiekvieną langą,
ar kas nors laukia manęs — — —

Lietuva — šarvų žvynas

„Istorija, istorija — skamba kaip muzika — kaip gyvas varpas Vilniaus koplyčioje". „Istorija eina pro tave, keisdama vėliavas ir vardus, tik žemė ta pati po mūsų kojom... Ji ne papirusuose surašyta, ne marmure, bet žmogaus širdy — jos atminty, jos vilty..." Nuo triumfo iki niekšystės ji surašyta „mažoj begalinėj žmogaus širdy, įrašyta — paslėpta — užkeikta..." „Mano kūne — protėviai..." Jie „šiandien", tik labai labai retai „vakar" parodo šventadieninską džiaugsmą. Gal tik Čiurlionio karalių rankose sublizgėjęs Žalgirio šarvų žvynas. „Žeme, ar jau pamiršai ant kuorų degančius laužus?..."

Nuskambėjo sidabriniai prosenių dalgiai.
Nudardėjo vieškeliais mediniai vežimai —
Lyg birželio perkūnija.
Išdžiūvo šuliniai ir diemedžiai.
Užgeso naktigonių ugnys.

Ant upės kranto
Aukštoj žolėj
Po dideliu gluosnio šešėliu
Miega baltas arklys.

O laukuos Rūpintojėliai, lydėję į sukilimus, sibirus. „Kryžių girios — praeitis visa..."

O mes,
Nuo kokio ešelono mes
Pradėsim tą kelią?
Kas — priešas ar brolis —
Mums prie sukepusios burnos
Prinešęs, vandenį žemėn išpils?
Kas — sniegas ar molis —
Mūsų galvas į savo delnus paims?
Pro grotas ar pro skafandrus
Į saulę žiūrėsim?

Lietuva — padūmavęs gintaras

Su pušies kvapu ir kraujo atšvaistu.

Ilgiausią metų naktį
Ji pasirišo baltą skarelę, ištraukus iš skrynios,
Ir nuėjo į tvartą,
Ir pasikalbėjo su gyvuliais,
Kiekvienam davus po saują šieno.
O paskui sugrįžo į trobą,
Pastatė ant stalo keturias pilnas lėkštes
Ir keturis šaukštus,
Pataisė žiburį, kad degtų šviesiau,
Ir, sunėrusi sausas rankas,
Atsistojo prie juodo lango.

Į namus sugrįžta ir brolžudžiai ir didvyriai, „nuo balto medinio slenksčio, už kurio pieno ir kraujo upės, prie pietų stalo, kur paduodama tulžis ir medus..."

O už namo kampo, to padūmavusio gintaro, laikrodžiai ir gėlės nuduoda netikrą laiką.

Lietuva — tyriausias lašas

Net tamsiausią lapkričio naktį „kasdienybė žėri kaip spektras: nuo palaiminto medaus ir pienių geltonumo..." Tik „neužpūsk pienės pūko, neužpūsk..." Ir ko tos obelys po nuometais baltais, vaikšto ir ieško: „Rugiais užžėlusių pėdų? Ar po kviečių laukais užmigusių savo pirmagimių?"

O tas mūsų Vilnius! Galaktikų atplukdytas, žvaigždynų padovanotas, skalautas laukinių liūčių, iškentėtas, bet neatplėšiamas ir... Mūsų!

Kaip nesidžiaugti, kaip nemylėti to tyriausio lašo!

Atsiklaupi „sūriam ir drėgnam smėly prieš Baltiją — ir išplauks iš vandens skaidrus kaip druskos kristalas rytas".

Tėviške,
šventas tavo vardas,
kasdien pateka saulė,
kas pavasarį
grįžta paukščiai
ir nušvinta žaliai
žiemkenčių laukas.

Lankos baltos ir geltonos —
Žemės žodžiai paprasti.
Jų virpėjimas šį rytą
Prie širdies labai arti.

Aš praeisiu, paklausysiu
Jų kuždėjimų, šauksmų
Kiekviena akis vėdryno
Švies man ugnele namų.

Išsipylė baltas kmynas
Su vėdrynu prie Lėvens
Aš praeisiu. Ar tas džiaugsmas
Po manęs čionai gyvens?

Lietuva — kraujo lašas

Taip gelia sąnarius nuo ežero vandens,
Ir džiūsta burna, ir akys drėksta nuo vėjo...
Tik mano rankos brolių sukepusio kraujo,
Tik mano rankos šitų marškinių neišvelėja...

Ir ką aš motinai parėjusi pasakysiu?..
Ir žydi marškiniai, ir žydi raudonom tulpėm...
O kaip man išplauti tą neišplaunamą žlugtą,
Jei šiaurės vėjas mano gyvastį čiulpia?...

O buvo labai „paprasta"

Toj plačioj lygumoj —
ant rogių ir šarvuočių provėžų —
susiūbavo mėlynas mėlynas laukas —
pražydo linai.
Toj plačioj lygumoj —
ant žmonių ir eglių kaulų —
nusileido dangus.

Krauju nutaškytos sienos, spygliuotos vielos, kulkom suvarpytas ąžuolas. „Baltu debesiu prigulei, visa gydanti mūsų kraujažolė... O miršta šviesuliai ir orchidėjos tarp kraujo kvapo ir mėšlungio", „Ir mūsų vakaras tylus kaip ašara".

Nežinomi kapai nesurasti žvilgsniu. Todėl ir „šaukštas — toks nereikalingas, kai be tavęs... žemė visa šventa, nes ten tu..."

Bet tai stiprybės šaltinis, nes

Gali pasikalbėti su išėjusiais... Ir esančius geriau suprasti.
Nušvinta praeitis kaip ekrane.
Prisieksi smilčiai tu nuo kapo nesurandamo
Ir išlaikysi, ką išplėšt sunkiausia — savo Atmintį.

Tavo vardas Lietuva

Janina Degutytė ryškiai išsiskiria iš kitų tuometinės okupuotos Lietuvos poetų. Ji dainuoja sau — tamsoje, gelmėse. Ji nesisupa beprasmėj karuselėj. Jos žodis baisus, sukrečiantis. Situacijos dramatiškos, iš pačių širdies gelmių. Jos mintis tarsi Šuberto „Nebaigtoji" simfonija.

Raudonom raidėm
Tylomis rašau sniege
Vieną vardą, vieną vardą...
LIETUVA.

— — —

Skambėkite, varpai,
iš nušerkšnijusių bokštų,
iš visų užkeiktų ežerų.
Baltais balandžiais neškite pasauliui
mano žemės vardą.
Neverk, duona, neteisiųjų valgoma.
Būk skalsi, broliškumo druska.
Nesislėpk, saule,
šviečianti kraujui ir laužui.

Įsižiūrėk į mūsų akis —
ten plaukia tavo laivai,
ten debesis meta lakų šešėlį lyg paukštį.

Įsiklausyk į mūsų tylą —
ar neatpažįsti savęs?
Savo skausmo ir išdidumo?

— — —

O mes pasiliekam.
Laukti.
Mūsų sparnai šimtąkart
budelių ir pranašų nukirsti.
Mes jau seniai įpratom
patys sau susikurti ugnį.

Šventas laukų birželi,
palaimink mūsų rankas —
kad neišsektų upės,
kad neišmirtų medžiai,
kad griežlė nenutiltų
šviesų vakarą
avižų lauke.

Eilėraščių ištraukos iš J. Degutytės rinkinio *Tylos valandos,* Vilnius, 1978.

Aktorė Irena Leonavičiūtė (kairėje) ir poetė Janina Degutytė.

Įvairūs įvykiai

ESTAS PAAVO JARVI — VADOVAUS CINCINNATI SIMFONIJAI

Po ilgo ieškojimo, koncertų bei svarstybų Cincinnati (Ohio) Simfonijos administracija ir mecenatai išrinko estą Paavo Jarvi naujuoju dirigentu, pradedant 2001 m. sezoną. Kadangi yra labai ribotas skaičius to nepaprasto talento muzikų, jų paklausa didelė ir jie dažnai savo darbą dalina tarp kelių tarptautinių orkestrų. Dabartinis direktorius Jesus Lopez-Cobos po 14 metų iš Cincinnati grįžta į Europą, o Jarvi, kuris nuo 1985 m. yra Amerikos pilietis, apsisprendė priimti Cincinnati Simfoninio orkestro pasiūlymą ir čia persikelti.

Jarvi gimęs Taline, emigravęs į JAV 1979 metais. Jo tėvas Neemi Jarvi yra Detroito Simfonijos orkestro muzikos direktorius; brolis Kristjan Jarvi yra pianistas ir direktoriaus asistentas Los Angeles filharmonijoje, o sesuo Maarina Jarvi groja fleita Madrido Simfonijos orkestre.

Nedidelė Cincinnati estų bendruomenė džiaugiasi savo tautiečio pasisekimais, o į jų džiaugsmą jungiasi ir vietinė lietuvių visuomenė. Neseniai vykusioje spaudos konferencijoje maestro Jarvi pažadėjo į savo programą įtraukti daugiau skandinavų ir estų muzikos.

Danutė Bieliauskienė

RAŠYTOJOS PREMIJA — POETUI

Ievos Simonaitytės laureatu tapo klaipėdietis poetas Gintaras Grajauskas. Š.m. sausio 24 d. I. Simonaitytės vardo viešosios bibliotekos skaityklo je jam buvo įteikta rašytojos premija už ketvirtą poezijos knygą *Kaulinė dūdelė.* Jau 14 metų Klaipėdos apskrityje kasmet I. Simonaitytės premija skiriama už meniškai brandų kūrinį, ypač jei jis susijęs su Mažąja Lietuva. Laureatas G. Grajauskas sako, kad premija yra tarsi šventė, bet iš esmės jo gyvenimo nepakeičia. (Elta)

TEATRO FESTIVALIS ČIKAGOJE

JAV LB Kultūros tarybos pastangomis šiemet atgaivinamas Teatro festivalis. Jis ruošiamas lapkričio 23, 24, 25 ir 26 d. Jaunimo centre. Teatro festivalio ruošos komiteto pirmininku pakviestas Leonas Narbutis.

VAKARAS POETEI PRISIMINTI

Poetės Janinos Degutytės dešimt metų mirties paminėjimui skirtas vakaras ruošiamas š.m. **vasario 4 d., penktadienį, 7 val. vak.,** Jaunimo centro kavinėje.

Marija Stulpinienė. „Venera" (Aušrinė).

Marija Stulpinienė. „Paukščių Takas".

„Man labai gaila krintančios žvaigždės"

Klaipėdietei Marijai Stulpinienei 2000-jų metų sausio 1 diena, kaip ir visiems buvo pasaulinė krikščionybės jubiliejaus šventė. Tačiau Marija šią dieną pažymi ir kaip savo gimtadienį. Ta proga uostamiestyje kavinės „Bijūnas" salėje, buvo atidaryta jos darbų paroda.

Tautodailininkės Marijos bemiegės naktys prasidėjo nuo tada, kai prieš 20 metų, ji įsigijo... teleskopą. Jau tiek pat metų giedriomis žiemos ir vasaros naktimis Marija „skaičiuoja žvaigždes", nemiega. Ji nuosekliai stebi mėnulį, laipioja jų krateriais, skaičiuoja Saulės dėmes. „Puikusis Saturnas neblogai matomas ir plika akimi, bet iki teleskopo išradimo nebuvo galimybės pamatyti jo žiedų, kurie yra vieni gražiausių objektų visame dangaus skliaute," — sakė ji.

Marijai suteikia galimybę matyti Paukščių Tako galaktikos vaizdus, kurioje ir mes esame, galingas, 170 kartų didinantis, teleskopas. Tik jo dėka Marija keliauja po žvaigždynų spiečius, žavisi Jupiterio, Veneros (Aušrinės) pasauliais. Prieš porą metų ilgus vakarus stebėjo paslaptingąją ilgauodegę Halio Bopo kometą. „Man labai gaila žvaigždės, į kurią įsižiūri ir beveik įsimyli, o, ji ar meilės žvilgsnio neatlaikiusi, staiga sudega ryškioje liepsnoje ir krinta", — kalbėjo Marija.

Iš tikrųjų, kokie siaubingi būna rugpjūčio žvaigždžių lietūs. Sunku atitraukti akis nuo grožio galaktikos vaizdų. Ilgai sėdi moteris po to, brėkštant aušrai, stengiasi įminti begalybės klausimą, Visatos paslaptį, bet tai turbūt žino tik pats didžiosios gamtos Kūrėjas.

Žvelgiant į dailininkės sukurtus paveikslus, jauti, kad ji, ieškodama siužetų naujiems darbams, naudoja nežemiškus, tik jai vienai suprantamus, vaizdus. Marijos paveikslai, kaip ir Čiurlionio kūriniai, ilgam prikausto žiūrovo žvilgsnį.

Kad Marija semiasi kūrybos peno vien tik iš galaktikos vaizdų, būtų ne visai tiesa. Marija — žemės vaikas. Ją dažnai galima sutikti pajūryje, Girulių girioje su drauge Liuda. Jas galima matyti nuo Jūros vartų iki pat Karklės kaimo pajūrio ruože. Dailininkę domina kiekviena įmantrios formos šakelė, bangų nuglūdintas akmenėlis, rėvėtas medžio gabalas ar kelmas. Tokių radinių pilni jos namai. Pašalinei akiai nesuvokiama jų vertė, bet menininkė juose mato gamtos stebuklą, kuris atveria duris į kūrybos jausmų ir išgyvenimų pasaulį.

„Gimiau pačiu šalčiausiu metų laiku, todėl nebijau šalto oro, įprantu naktimis prie atviro lango budėti prie teleskopo", — sako Marija.

Marija Šaulytė-Stulpiniene save mato Klaipėdos senamiesčio Daržų gatvės nerūpestingą, laibakoję, strazdanotą mergaitę. Nė nepajuto, kaip užaugo, baigė mokslus, sukūrė šeimą, užaugino du vaikus — Kristiną ir Marijų. Rimtai susidraugavo su menu nuo 1975 m. Netrukus suprato, kad tik supantis pasaulis ją paskatins kūrybai ir ieškojimams. 1986 m. ji surengė savo pirmąją personalinę parodą,o už metų jau antrąją tapybos parodą. Jaunoji menininkė dalyvavo daugelyje Lietuvos ir užsienio kraštų parodų. Didžiulė dalis jos darbų yra užsienio meno galerijose ir privačiuose kolekcijose, nes šie darbai mielai perkami. Marijos kūrybinę sąmonę valdo nežemiški simboliai: praplyšęs dangus ir žvelgiančios akys, žvaigždynai iš planetos („Du pasauliai", „Gyvybės pradžia", „Paukščių Takas", „Andromedos akys") bei kiti fantastiniai motyvai.

Malonu, kad dailininkė, ieškodama savo kūrybai peno danguje, neįsivaizduoja meno be žemės, vandens, medžių, paukščių ir žmogaus palytėjimo.

Antanas Juškevičius

Tautodailininkė Marija Stulpinienė. Nuotr. Antano Juškevičiaus

Miražo menas

Christian Narkiewicz-Laine

Likimas Algimantui Keziui lėmė būti fotografu. Norėdamas būti geru fotografu, Algimantas Kezys kreipia žvilgsnį į erdvę, didesnę, nei jis pats, didesnę, nei gatvės ar miesto, kurį jis yra taip nuostabiai vaizdavęs, peizažas. Susidūręs su atsivėrusiu vaizdu, jis jam nepasiduoda, nesileidžia jo nustelbiamas ir neleidžia jam užgožti mūsų — žiūrovų. Jis leidžiasi įtraukiamas, užvaldomas, nunešamas vaizdo tik tam, kad galėtų interpretuoti aplinkinį pasaulį; ir ne tam, kad pateiktų jį kaip pramaną ar kaip priešpriešą tikrajam atšiauriam miestui, o kad implikuotų kūrybos jėgą ir formalią savo meno energiją su miesto peizažu. Mes leidžiamės užvaldomi, panardinami į architektūros abstrakciją, nuo šešėlio iki detalės persunktą laike ir erdvėje sustingusiomis akimirkomis, kad paprasčiausiai atrastumėme save. Fotografas menininkas, kaip poetas, vengia savo vaizduojamu peizažu — geru ar blogu, politiniu ar mitologiniu — reikšti moralines nuostatas; jis tenori paprasčiausiai žvilgterėti į užslėptą akimirkos reikšmę. Algimantas Kezys nori mums atverti savo viziją.

Savo naujuose darbuose albume *Čikaga 2000* A. Kezys nebepasitenkina paprastu miesto geometrijos, šešėlių, abstrakcijų vaizdavimu, kurį taip puikiai buvo įvaldęs praeityje. Šiuose darbuose mes nardinami į kitokią realybę. Mes atskiriami nuo kasdienio mus supančio pasaulio; keista egzistencija esanti dar keistesnėje aplinkoje. Šie A. Kezio mums rodomi įvaizdžiai — tai mėginimas atgaivinti mums mūsų pačių praeitį ir dabartį, iš naujo pažindinti su vietomis ir prisiminimais, pro kuriuos praeiname, jų nebepastebėdami, parodyti tai, kas pažįstama ir nepažįstama. A. Kezys mėgina atgaivinti mūsų pojūčius, jausmus, siekius, svajones, prisiminimus, susijusius su kasdienėmis, įprastomis vietomis.

Šie įvaizdžiai yra miražo leksikonas — ryškiai savo transcendentinėje prigimtyje šviečiančios, dviguba prasme besiskleidžiančios optinės iliuzijos. Veidrodis veidrodyje. A. Kezys, padedamas įvairių spalvų ir tankių šviesų sluoksnių, manipuliuoja savo įvaizdžiais, kuriuose pastatai, miestas, laivas, oazė dykumoje atrodo labai arti, labai pažįstami, bet iš tikrųjų piešiami kaip vaizduotės pramanai. Iš naujo yra atrandama tai, kas atrodo tikra, bet yra netikra, panašiai, kaip skaitant grožinę literatūrą. Pasaulis yra knyga, kuri, kaip ir visos knygos, laukia, kada ji bus sunaudota ir sudeginta.

Algimanto Kezio fotografijose įvykiai ir vietos išnyra ir suyra, nes yra tokie netikroviški, o tai padeda mums juos geriau suvokti. Fotografijos tarytum persekioja mus savo pažįstamumu ir tuo pat metu neatpažįstamumu, ir taip sukuria keistą dramą; jos iškreiptos, kad nepažintume aplinkos, kurioje gyvename ir dirbame, mylime ir neapkenčiame, gyvename ir mirštame. Visi esame patyrę jausmą, kai, atrodo, atpažįsti save; galime tai paprasčiausiai vadinti *dėjas vu,* tačiau iš tikrųjų šie momentai pažymi vietas, kurias mes patys sau lėmėme atpažinti. Savęs pažadinimo procesas yra su paskirtosios lemties išpildymas. A. Kezys, savo fotoaparato pagalba, vizualiai judėdamas iš vieno laiko į kitą, siekia, kad mes pamąstytume apie tai, ką jaučiame, iš naujo suvokdami praeitį ir dabartį.

Vaizdas dega, skiriasi, nyksta, keičiasi; menas yra kaip kova prieš imponuojančius įvaizdžius. Jei neturėtume vaizduotės ir nekurtume įvaizdžių, mes tiesiog replikuotume daiktus tokius, kokie jie atrodo, ar leistumėmės jų užvaldomi, manydami, kad jie iš tikrųjų yra tokie, kokie kaip atrodo. Jei šie įvaizdžiai nedegtų, nesisuktų, nekeistų spalvų, nepersikreipinėtų, jie būtų realybės ar realybės iliuzijos veidrodis.

Kaip fotografas, A. Kezys siekia pasakoti apie pasaulį naujai tiek, kiek jam leidžia meninės išraiškos priemonės. Jis eina savęs link, eina per save, kad peržengtų slenkstį į platesnę patirtį. Stebėtojas siekia išnykti, tapti įvaizdžio dalimi. Tai įrodo, kad yra įmanoma įeiti į tam tikrą teritoriją, giliai į gyvenimo širdį, o taip pat panerti į tai, kas nežinoma, ir į laiko bei erdvės anonimiškumą.

Efektas toks, lyg bustum iš sapno — „vaiduoklis" vėl transformuojasi į peizažą ar miesto vaizdą. Tuštuma vėl grįžta į gamtos tylą, tačiau veda į aukštesnę ir labiau apibrėžtą prasmę. A. Kezio nuotraukose kalba tampa fizine. Ji sukuria medžiagos poeziją, kurios pagrindas — įvairių formų švytinčiomis spalvomis nuspalvintas tinklas. Spalvų pagalba A. Kezys greitai ir spontaniškai stato vieną daiktą ant kito, akmenį ant akmens, miestą ant miesto, pasaulį ant pasaulio beveik taip, lyg negyvoji gamta būtų gyvas organizmas. Galiausiai akmuo, miestas, pasaulis turi pulsuoti gyvybe ir dalintis egzistencijos kūrimu; jie turi turėti savyje pačiuose esančią neišsenkančią gyvybę ir paslėptas vertybes.

Štai tuomet fotografija ir fotografas atsiveria, kaip skaidri ir stipri vizija.

Iš anglų kalbos vertė

Karilė Vaitkutė

Europiečiai peržvelgia Europos sąjungą

New Yorke veikiantis BATUNas (Baltijiečių draugiją Jungtinėms Tautoms) pranešė apie gruodžio mėnesį Tamperės mieste, Suomijoje, įvykusią svarbią tarptautinę konferenciją. „Piliečių darbotvarkė 2000 — Nevalstybinių organizacijų forumas" sutraukė apie 1,200 dalyvių, kurie atstovavo Europos Sąjungos įstaigoms ir Europos pilietinės visuomenės organizacijoms. Tai buvo didžiausias ir paskutinis tarptautinis suvažiavimas prieš Helsinkyje įvyksiančią Europos Sąjungos viršūnių konferenciją. Su ja užsibaigs ir Suomijos pirmininkavimas toje sąjungoje.

Apie suvažiavimą Tamperėje BATUNą išsamiai informavo joje Lietuvos nevalstybinei Jungtinių Tautų draugijai ir pačiam BATUN atstovavęs vilnietis profesorius Algis Geniušas.

Konferencijai baigiantis paskelbtoje deklaracijoje sakoma, kad Europos nevyriausybinės organizacijos nori kurti kontinento sąjungą, kuri siektų taikos, pastovios ūkinės raidos, ir gerovės. Sąjunga turi remtis pagrindinėmis Europos vertybėmis, įskaitant demokratiją, visų piliečių dalyvavimą politinėje raidoje ir įsipareigojimą gerbti žmogaus teises.

Pasak deklaracijos, dabartinė „Europos pilietybės" sąvoka yra per daug abstrakti — ją reikia priartinti prie tų Europos piliečių esminių poreikių ir rūpesčių. Europos Sąjunga, drauge su jai priklausančiomis valstybėmis turi reikliau ir metodiškiau spręsti nedarbo problemą, remti švietimą, kovoti su pasaulinės apimties diskriminacija, nelygybe, neteisybe, skurdu ir aplinkos žalojimu.

Deklaraciją pasirašiusieji tvirtai pasisako už Europos sąjungos plėtimą. Ateinančioji sąjungos viršūnių konferencija turi aiškiai nustatyti naujų narių priėmimo datas.

Deklaracija taip pat pabrėžia nevyriausybinių organizacijų svarbą, užtikrinant Europos piliečiams vis didėjantį balsą Europos Sąjungos pagrindinėse institucijose.

Seminaro „Naujoji Europos saugumo architektūra — piliečių požiūris" metu, prof. Geniušas pabrėžė, jog Rusijai tęsiant savo genocidinę Čečėnijos invaziją, arogantiškai nekreipiant dėmesio į pasaulio pasipiktinimą bei pasmerkimą, itin svarbu, kad Europos Sąjunga nuosekliai ir veiksmingai užtikrintų Europos saugumą ir skatintų demokratizaciją. Rusijos imperijinio karingumo atgimimas stato pavojun jos kaimynus ir visos Europos saugumą. **al**

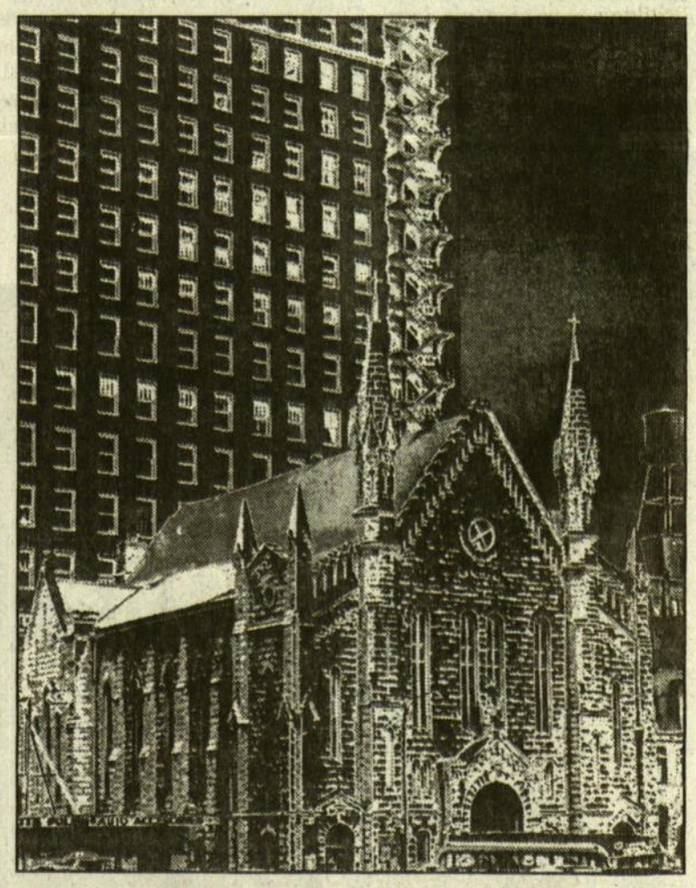

Algimantas Kezys. Senoji St. Mary's bažnyčia Čikagoje.

Algimantas Kezys. Vaizdas prie Mokslo ir pramonės muziejaus Čikagoje.

Leidiniai

Žvelgiant poeto žvilgsniu

Antanas Lipskis. *Žvilgsniai*. Eilėraščiai. Išleido „Lietuviškos knygos klubas", Chicago, Illinois, 1999 m. Spausdino *Draugo* spaustuvė. Aplankas ir iliustracijos autoriaus Antano Lipskio. Tiražas 700 egz., kaina nepažymėta. Knyga gaunama dienraščio *Draugo* knygynėlyje, Čikagoje.

Tai trečioji Antano Lipskio poezijos knyga, patraukliai išleista, papuošta paties autoriaus sukurtu spalvotu viršelio aplanku. Į poezijos dirvonus A.Lipskis tvirčiau įžengė 1989 metais su pirmąja knyga — *Kai saulė liepė*. Po beveik dešimtmečio (1998) jo talentas pražydo *Rausvo dagio žiedu*, o pačioje 1999 m. pabaigoje gavome susipažinti su intymesne autoriaus pasaulėžiūra rinkinyje, pavadintame *Žvilgsniai*.

Verta pažymėti, kad Antanas Lipskis savo knygose (ypač paskutinėse dviejose) užsirekomenduoja dvigubu talentu: kaip poetas ir kaip dailininkas. Jeigu *Rausvo dagio žiede* būtų galbūt sunkoka pasirinkti, kam daugiau dėmesio skirti — poezijai ar dailei, tai naujausiame rinkinyje pirmenybę jau reikia užleisti poetui, o dailininkui tenka iliustratoriaus vaidmuo.

Nepaisant, kad Antanas Lipskis poetiniam talentui leido tvirčiau pasireikšti, jau žengdamas į brandesnę savo amžiaus pusę, jo poezija toli gražu neįsprausta į tradicinės, „senoviškos" eilėdaros rėmus ar nuotaikas. Nors keliuose knygos skyriuose padalinti eilėraščiai yra galbūt nevienodo lygio ir apima plačią temų skalę, tačiau jie šviežį, mintis aiški, neįpainiota žodžių ir įvaizdžių voratinkliuose taip giliai, kad skaitytojas visiškai nesuprastų, ką poetas nori pasakyti.

Kiekvienas iš penkių skyrių pradedamas atitinkamu piešiniu ir parinktu motto (Alfonso Bukono, Janinos Degutytės, Birutės Baltrušaitytės, Vytauto Mačernio, Jurgio Blekaičio...). Knyga 162 psl., maloni į rankas paimti, paskaityti ir įvairiomis progomis padovanoti.

Antanas Lipskis

SAULĖS AKMUO

Užgintą vaisių nusiskynė saulė
ir karšty savam
pavertė į akmeninę skeveldrą,
kad kristų iš degančių rankų
į žemę...

Ir krito skeveldra
į žemę,
karšta lyg ugnis.
Jei imsi į saują —
sudegsi;
jei stebėsi įbedęs akis —
apaksi;
jei paliksi ją vietoj,
kaip nuodėmių pradžią,
gulės tik apleistas akmuo,
numestas saulės...

ŽVILGSNIS ATGAL

Užauginai Tu mūsų
kiemo žolę,
atnešei saują smėlio,
užkasei:

pavydą,
neapykantą,
skausmą,
juoką...

Sakyk, Viešpatie,
ar nebus
jau laikas
atsiimti atgal:

kiemo žolę
smėlį,
praeitį...
Gal suprasime —
gyvename žvaigždynams.

PIEMENĖLIO MARŠKINIAI

Mano kaimenė tokia didelė...
Penkios linksmos avys ir
visas pulkas baltų debesų.
Siuvu dangų iš pašukinių marškinių,
bet jis ir vėl suyra...

Ir aš tyliai vienas verkiu:
turiu tik penkias avis...
tik irstantį būrį baltų debesų, —
kas nakvynei parvesti man liks?

Ir laukiu vakaro nuliūdęs,
ir plaukia akyse sutrūkę mano marškiniai...
Parvesiu tik penkias avis... ir būrį
sudraskytų debesėlių dangaus pakraščiais.

PRIESAIKA NEGRĮŽTI

Dar neskubėk!
Ateik vėliau...
kai visos mintys bus išėję,
nebetrukdys išsikalbėti —
nei lietūs,
nei negimę dar laikai...
Sukursime vėl naują tiesą,
su žibančiais piliastrais,
kaip statė Romoje vergai.

Padarę priesaiką daugiau negrįžti:
į liūdesį,
į prakeikimą,
į sniego apgavystę,
mes, užsidėję sau karūną
slaugės ar žuvies,
paskandinsim, kas negera,
kas negerbia mirties...

Dar neskubėk!
Ateik vėliau... daug vėliau...

Gera knyga apie Kaišiadoris

Jau niekas nebepaklaus, kas tie Kaišiadorys, kai tos diecezijos vyskupas Vincentas Sladkevičius buvo pakeltas pirmuoju Lietuvos kardinolu mūsų laikais. Tai įvyko 1988 metais. Kaišiadorių miestas yra mažiausias iš visų diecezinių miestų, teturįs apie 6,000 gyventojų. Tačiau tai svarbus geležinkelių mazgas arti Kauno ir Vilniaus — matyt, yra vertas savos monografijos. Kartu sulaukėme straipsnių rinkinio ir apie to miesto apylinkes. *KAIŠIADORYS: Miesto ir apylinkių praeitis*. Sudarytojas Olijardas Lukoševičius. Kaišiadorių muziejaus leidinys 1999 m., 216 pusl., iliustruotas. Knygoje skelbiama 1997 m. vykusios istorinės konferencijos medžiaga ir vėliau papildomai paruošti straipsniai apie Kaišiadorių apylinkių istoriją, etnografiją ir kultūros paveldą.

Pirmasis straipsnis yra Algimanto Miškinio „Kaišiadorys: keletas istorinės urbanistinės raidos (iki 1956 m.) faktų ir prielaidų". Tai ne tik mažas, bet ir labai jaunas miestas. Pastačius 1862 metais naujojo geležinkelio stotį prie Juodkonių kaimo, susidarė sąlygos Kaišiadorių miesteliui kurtis. Tik 1950 m. gavo miesto teises. Tada ten gyveno mažiau negu 3,000 žmonių. Antrasis knygos straipsnis parašytas Astos Stalaučinskienės „Kaišiadorių miesto centro urbanistinė — architektūrinė raida". Planas sudarytas iš įvairaus dydžio stačiakampių kvartalų su didele aikšte (buv. turgaus) priešais katedrą. Toliau randame tik du straipsnius, skirtus miesto istorijai: Jono Laurinavičiaus „Dvi senosios Kaišiadorių mokyklos" ir to paties autoriaus sudaryta išsami Kaišiadorių miesto kronika iki 1997 m. gruodžio 30 d. — Kaišiadorių vyskupijos kurijoje — puslapio Internete pristatymas.

Štai ištrauka iš tos kronikos: 1989.03.23 savivaldybės rinkimuose dalyvavo 35,5 rinkėjų.

Didžioji knygos dalis skirta Kaišiadorių apylinkių istorijai: Paparčių domininkonų vienuolynas, krašto žydai, Didžiosios Kovos apygardos partizanai, Jonas Aistis ir Rumšiškės, Kaišiadorių rajono vargonai ir kultūros paminklų sąrašas. Etnografijai skirtą straipsnį parašė žinomas kaimiškų pirčių tyrinėtojas Stasys Daunys. Šį kartą — apie aludininko namą Žiežmariuose. Detalus šio XX amžiaus pradžios namo aprašymas iliustruotas gerais brėžiniais. Kitas etnografinis — tautosakinis straipsnis yra Vytauto Lapinsko „Šiandieninės darsūniškiečių tradicijos". Dar randame pasiskaitymo apie liaudies etiketą Kauno marių apylinkėse (Vingaudo Baltrušaičio). Ringailių apylinkės dainų ypatumus nagrinėja Daiva Šeškauskienė. Šiaip jau nelabai vientisa, ši kraštotyrinė knyga tvarkingai baigiama asmenvardžių ir geografine rodyklėmis.

Jurgis Gimbutas

Į LAISVĘ

Rezistencinės minties ir kultūros žurnalas *Į Laisvę*, 1999 m. ruduo, Nr. 130 (167). Leidžia Lietuviškų studijų centras Čikagoje. Redaktorius Juozas Baužys, administratorius Jonas Prakapas: 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305. Spausdina *Draugo* spaustuvė Čikagoje. Knygos formato, 84 psl., iliustruotas nuotraukomis, o viršelyje — prof. Juozo Brazaičio nuotrauka, paminint 25 m. jo mirties sukaktį. Ta tema rašo Vytautas A. Dambrava: „Nesibaigianti rezistencija — 25 m. be Juozo Brazaičio". Šiame numeryje taip pat rašo Kazys Ambrozaitis, pats redaktorius J. Baužys, Petras Zabitis, P. Algis Raulinaitis, Vytautas Bieliauskas, Vytautas Volertas, Jonas Pabedinskas, Vidmantas Valiušaitis ir daug kitų. Aptariama VIII Į Laisvę fondo studijų savaitė Anykščiuose, taip pat 43-ji Lietuvos Fronto bičiulių studijų savaitė Dainavoje, yra nekrologų, „Atsiųsta paminėti" — naujų leidinių, „Žmonės ir įvykiai" skyrius. Žurnalas daro rimtą įspūdį, straipsniai svarūs ir objektyvūs, kalba gera.

VERTINGAS KALENDORIUS

Kadangi 2000-ieji paskelbti Kristaus Gimimo jubiliejaus metais, JAV Lietuvių Bendruomenė ta proga išleido vertingą, religine-lietuviška tema paremtą kalendorių. Jo įvade JAV LB Krašto valdybos pirm. Regina Narušienė tarp kitko rašo: „Mes, JAV lietuviai, dėkojame Dievui už Jo dovanas; mūsų lietuvišką kilmę, seną ir gražią lietuvių kalbą, garbingą mūsų tautos praeitį, už laisvę ir nepriklausomybę. Pasitikėdami Dievu, mes žengiame į Naująjį tūkstantmetį su tvirtu tikėjimu, meile vieni kitiems ir darbščios, pasiturinčios bei laimingos mūsų tautos ateities viltimi"...

Atvertus pirmuosius *Kalendoriaus* puslapius, akis sutinka šv. Tėvo Jono Pauliaus II, vysk. Pauliaus Baltakio, OFM, evangelikų liuteronų vyskupo Hanso Dumpio nuotraukos ir žodžiai, o tolimesniuose puslapiuose kiekvienas metų mėnuo papuoštas vis kita lietuviška bažnyčia ir gražiai pritaikytais poezijos posmais. Čia randame evangelikų-liuteronų Tėviškės parapijos Čikagoje nuotrauką, Marijos Nekalto Prasidėjimo parapiją Brighton Parke, Čikagoje, Dievo Motinos Nuolatinės Pagalbos parapiją Cleveland, OH, Švč. M. Marijos Gimimo parapiją Marquette parke, Čikagoje, Šv. Juozapo parapiją Scranton, PA, Nekalto Prasidėjimo parapiją East St. Louis, IL, Viešpaties Jėzaus Atsimainymo, Maspeth, NY, Dievo Apvaizdos — Southfield, MI, Šv. Antano — Detroit, MI, Šv. Kazimiero — Worcester, Mass, Šv. Petro — South Boston, Mass, Marijos Apreiškimo — Brooklyn, NY, Pal. Jurgio Matulaičio misiją — Lemont, IL, Šv. Trejybės parapiją — Hartford, CT, Šv. Juozapo — Waterbury, CT, Šv. Kazimiero — Los Angeles, CA, Šv. Jurgio — Philadelphia, PA, Šv. Andriejaus — Philadelphia, PA, Šv. Kazimiero — Philadelphia, PA... Visos nuotraukos spalvotos, o visų mėnesių dienos išmargintos vardais ir svarbiomis datomis. Atmintinių datų suvestinė pateikiama ir pačiame gale. *Kalendorių* galima gauti *Draugo* knygynėlyje.

METMENYS

Metmenys. Kūryba ir analizė. 1999 m. 77. Leidžia AM & M Publications (nuo 1959 m.) dukart per metus. Redaguoja Violeta Kelertienė ir Rimvydas Šilbajoris su talkininkais. Administruoja Marija Paškevičienė: 306 55th Place, Downers Grove, IL 60516; prenumerata metams 15 dol., 191 psl., knygos forma; viršelio projektas Vytauto O. Virkau; dailės priežiūra Noros Aušrienės; techninė redaktorė Henrieta Vepštienė.

Šiame numeryje nemažą medžiagos dalį sudaro Santaros-Šviesos 1999 m. studijų savaitgalyje skaitytos paskaitos bei pranešimai. Neturėjusiems galimybių tame renginyje dalyvauti, tai gera proga susipažinti su svariomis mintimis ir svarstybų išvadomis. Rašo Markas Zingeris, Leonidas Donskis, Kostas Ostrauskas, Jūratė Kiaupienė, Vainis Aleksa, Artūras Tereškinas, Aušra Veličkaitė ir kiti.

Ypač dėmesį patraukia trys Marko Zingerio prozos kūriniai, Kosto Ostrausko „Who is Godot", o taip pat Vainio Aleksos „Nalų įnašas į šių dienų amerikiečių literatūrą". Tuo kyla klausimas: kas yra nalas? Autorius aiškina, kad tai jo paties sukurtas lietuviškas amerikietiško „zine" atitikmuo. kadangi „zine" yra žodžio „maga-zine" santrumpa, tad analogiškai „nalas" kyla iš žodžio „žurnalas"... Iš tikrųjų reikia pačiam pasiskaityti šį straipsnį, kad pagaliau išsinarpliotum iš labirintų, kuriais skaitytoją vedžioja Vainis Aleksa.

„Kūrybiniuose pasauliuose" knygas aptaria R. Šilbajoris, K. P. Žygas, K. Šatkauskas. Randame Stasio Eidrigevičiaus, Rasos Prišmontienės, Tauros dailės darbų, taip pat kiekvieno dailininko trumpas biografijos apybraižas.

Džiugu, kad *Metmenys* neišnyko, nesumenkėjo, kaip bandyta spėlioti, mirus jų didžiajam *spiritus movens* Vytautui Kavoliui. Linkėtina žurnalui gyvuoti dar ilgus metus ir liudyti užsienyje gyvenančių lietuvių aukštą kultūrinės brandos lygį.

NAUJASIS ŽIDINYS (AIDAI)

1999 m. lapkritis-gruodis, Nr. 11-12. Religijos, kultūros ir visuomenės gyvenimo mėnraštis. Leidžia „Aidų" leidykla, Universiteto f. 4, 2001 Vilnius. Žurnalo steigėja — Ateitininkų federacija.

Tai aukštos kokybės mokslinis žurnalas su religiniu atspalviu. Turinyje: Paulius Subačius: „Laiškas redaktoriui — apie balvojus ir baletą"; Algirdas Patackas: „Kodėl Čečėnija?"; Regina Laukaitytė: „Lietuvos šventųjų vietų likvidavimo kampanija"; Vaida Kamuntavičienė: „Jonušas Radvila — išdavikas ar tėvynės mylėtojas?", taip pat Apžvalga — Religija; Knygos ir žurnalai; In memoriam; Krikščioniškoji simbolika; daug iliustracijų. Nors, vartydami *Naująjį židinį*, vis dar pasigendame *Aidų*, ilgus dešimtmečius turėjusių savitą veidą ir įtakingą vietą užsienio lietuvių kultūriniame gyvenime (pavadinimas „Aidai" žurnalo viršelyje įrašytas tarytum atsitiktinai, lyg stengiantis, kad skaitytojai kuo mažiau į jį kreiptų dėmesio), tačiau *Naujasis židinys* yra svarus žurnalas, vertas kuo platesnio skaitytojų dėmesio.

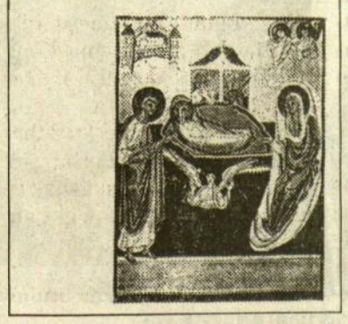

Įžengus į Naujuosius metus, verta prisiminti, kad Lietuvoje jau 10 metų eina mėnesinis katalikiškas kultūros žurnalas *Naujasis Židinys — Aidai* ir jį užsiprenumeruoti. Tai ypatingas žurnalas, leidžiamas katalikų intelektualų, kuriame gvildomi moksliniai ir taip pat aktualios tautos problemos. Jau išėjo jo 100 numerių. Bendradarbiauja žymūs asmenys — įvairių sričių specialistai. Ypač šiuo metu žurnalas yra tapęs aktualus ir labai vertinamas Lietuvoje bei išeivijoje. Jis panašus į užsienyje leistą žurnalą *Aidus*. Iš esmės yra *Aidų* tęsinys, apimąs viso pasaulio lietuvius. Jo metinė prenumerata 44 doleriai. Į užsienį žurnalas siunčiamas oro paštu. Užsiprenumeruoti galima šiuo adresu: Rev. Leonardas Andriekus, P.O. Box 980, Kennebunkport, Maine 04046. USA.

Leidėjai laukia naujų skaitytojų ir kviečia jau prenumeruojančius pratęsti prenumeratą.

ATEITIS

Žurnalas vėl pastoviau po ilgesnio laiko pradėjo išvysti pasaulį — 1999 m. jau išėjo 2 numeriai, o šis yra 3-4. Leidžia Ateitininkų federacija Kaune. Redakcinę kolegiją sudaro Gediminas Karoblis, Irena Petraitienė ir dr. Arvydas Žygas; yra ir kitų talkininkų. Redakcijos adresas: Laisvės al. 13, LT-3000 Kaunas.

Leidėjų žodyje ateitininkai raginami uoliau bendradarbiauti savo žurnale, kuris turi gilias šaknis ir tradicijas — pradėtas leisti 1911 m., gyvenęs kaip tremtinys Vokietijoje po Antrojo pasaulinio karo, po to, kartu su dešimtimis tūkstančių lietuvių, negalinčių grįžti į savo tėvynę, atsidūręs svetingoje Amerikos žemėje, o dabar vėl, atrodo, stengiasi įleisti šaknis ten, kur jis iš tikrųjų priklauso, būtent, Lietuvoje. Linkime, kad taip ir įvyktų!

Šiame numeryje išsamiai aptariama po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje atsikūrusios ateitininkijos dešimtmečio sukaktis (ypač įdomūs keturi puslapiai, kupini nuotraukų, kurios garsiau kalba už visus aprašymus). Medžiaga aplamai ateitininkiška: ir koresponcencijos, ir ideologinėmis temomis straipsniai, ir istorijos užuominos... Kitaip tariant, naujai atgimusios *Ateities* numeriai nedaug skiriasi nuo visų kitų, metų metais leistų tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje, tiek Amerikoje. Kaip ir žurnalo pavadinimas byloja: tai tvirtas žingsnis į jaunimo krikščionišką, patriotinį, ateitininkišką auklėjimą, kuriant šviesesnę tėvynės ateitį. Toli nuo Lietuvos gyvenantys ateitininkai ragintini pasirūpinti, kad *Ateitis* tokią ateitį turėtų, paremiant ją ir savo medžiaga, ir lėšomis, o ypač užsiprenumeruojant.